

Naše svedectvo

4 2020 júl – august 2020

ročník 21

OBSAH

Myšlienka čísla

Jozef Hal'ko 2

Portrét čísla

Príbeh Miloša Bundu / *Roland Valko* 3

Svedectvá

Štefan Ondirko / *Michal Roľko* 9

Michal Ivanko / *Anežka Fejková, Klára Harajdová*. 16

Príbeh Emila Doboša / *Róbert Hric* 25

Príbeh Heleny Kociánovej / *Vít Lucuk* 31

Príbeh Zoltána Korponaya /
Jakub Bohuš, Dávid Cúth, Ján Cúth 37

Spravodajstvo KPVS 42

Naši jubilanti 57

Odišli od nás 61

Oznamy 64

Dvojmesačník Konfederácie politických väzňov Slovenska • Z poverenia Predsedníctva dočasne rediguje Peter Sandtner. Redakčná rada: Stanislav Pátek, Eva Javorská, Branislav Borovský, Karol Rosenberg. • Adresa redakcie a administrácie: Konfederácia politických väzňov Slovenska, Košická 56, 821 08 Bratislava, IČO: 31 800 700, tel. 0904 427 201 (Peter Sandtner), 0902 555 321 (Branislav Borovský), kpvs.kpvs@gmail.com, www.kpvs.sk • číslo účtu KPVS Tatra banka – SK 96 1100 0000 00 26 22 00 77 16 IBAN || EV3064/09 • Tlač: Dátum vydania: 10. 8. 2020 • nepredajné. ISSN 1335-9606.

Fotografie na obálke: Pietna spomienka pri pamätníku Antona Srhoľca v Bratislave-Prievoze, zadná strana obálky: 70. výročie likvidácie kňazských seminárov - svätá omša v Katedrále sv. Šebastiána v Bratislave, snímky: Martin Petrik

Vážená pani prezidentka, vzácní hostia, drahí bratia a sestry, vážení politickí väzni!

Dovoľte mi začať príbehom, ktorý sa pred viacerými rokmi odohral niekoľko desiatok metrov odtiaľto. Ľudia si všimli staršieho muža, ktorý usedavo plakal a po krátkom váhaní sa ho opýtali, či mu môžu nejakým spôsobom pomôcť. Odpovedal: „Nemôžete mi pomôcť, pretože ja som sa sem prišiel vyplakať sám nad sebou. Lebo pred viacerými desaťročiami som tu ako člen pohraničnej stráže zastrelil človeka a konečne som sa odhodlal prísť sem a vysporiadať sa sám so sebou. Tento príbeh vnútornej bolesti, výčítiek svedomia toho ktorý strieľal na toho, ktorý utekal pred slobodou, vyjadruje aj pamätník, ktorý je za nami. Je tam ohnutá mreža, sú tam mená obetí a sú tam stopy po streľbe, ktorá je tiež výsledkom činnosti konkrétnych ľudí s konkrétnou zodpovednosťou. Nielen tých, ktorí strieľali, ale aj tých, ktorí im to prikázali, aj tých, ktorí to ideologicky zdôvodňovali a vysvetľovali. Tá doba, na ktorú dnes spomíname, chvála Bohu ako na dobu minulú, bola význačná tým, aj na základe tohto príbehu, že tí, ktorí väznili, boli menej slobodní ako tí, ktorí boli uväznení. Lebo tí, ktorí sedeli vo väzení pre vec svedomia, presvedčenia, viery, vedeli, že je tu niečo, čo presadzuje ľudské limity, ľudské hranice, ľudské mreže a ľudské bariéry. Lebo verili, že je tu Ktosí, kto je skutočnou Bránou slobody. Ježiš Kristus sám hovorí: „Ja som brána, ja som dvere. Ja som ten, ktorý aj v tej najhlbšej beznádeji, aj v tej najhlbšej tme, aj v tej najtmavšej slepej uličke, ak urobíte krok viery až k tomu múru, nájdete tam mňa – dvere do slobody, ktorá je vnútornou slobodou, slobodou pre lásku, slobodou pre druhých ľudí.“

Bože, prosíme Ťa, daj tým, ktorí sa za nás obetovali, ktorí nám svedectvo, príklad, ktorí obetovali život, aby v Tvojej prítomnosti našli plnosť svojej identity pred tvárou Stvoriteľa, Pána, Boha a Záchrancu. Daj ducha hlbokého pokánia precitnutia tým, ktorí za toto všetko nesú zodpovednosť, aby to vedeli ľutovať, aby to vedeli zreflektovať a z toho vyvodit' dôsledky. A nám, Pane, daj rešpekt, úctu voči druhým, aby sme vždy ctili Teba a v druhých ľuďoch, lebo si povedal, že komu podáme čo i len pohár vody, podali sme to Tebe. Lebo Ty žiješ a kraľuješ na veky vekov. Amen.

*Mons. Jozef Hal'ko, bratislavský pomocný biskup
Odznelo pri pamätníku Brána slobody v Devíne 17. 11. 2019*

Príbeh Miloša Bundu

Roland Valko

Miloš Bunda sa narodil 14. 10. 1938 vo Veľkom Ďure. „Ja som sa narodil, čo si vážim, s dátumom, ktorý znamenal existenciu prvej Československej republiky, teda ešte pred Mníchovskou dohodou.“

Otec Vojtech Bunda (1904 - 1996) pracoval ako vedúci obvodný notár, matka Matilda (1909 – 1963) bola v domácnosti a starala sa o Miloša a jeho dvoch starších bratov Vojtecha a Róberta a mladšiu sestru Emu.

Veľký Ďur po Viedenskej arbitráži pripadol Maďarsku. Vojtech Bunda tu mohol ostať úradovať, ale už ako maďarský úradník, keďže vedel dobre maďarsky, čo však odmietol. Dostal ultimátum, že sa musia vysťahovať. „Sťahovali nás jednotky československej armády a keďže otec mal pôvodné bydlisko v Bošáci, kde jeho mamička vlastnila mlyn, tak nás provizórne odsťahovali do Bošáce.“ Pokračoval ďalej ako notár a zastihlo ho tu aj vyhlásenie Slovenského štátu. Už v dobe, keď na Slovensku bolo spontánne nadšenie zo vzniku Slovenského štátu, rozlišuje vzťah k štátu a k režimu. „Keďže mal veľmi dobrý prehľad politický aj spoločenský, počúval rádio a ovládal cudzie jazyky, tak vedel že Slovenský štát bude vazal Hitlera. A on bol človek zásadne demokratického zmysľania, tak hneď sa postavil proti nemu. Najprv názorovo a potom aj aktívne.“

Vojtech Bunda neváhal a ako jeden z mála katolíkov sa ihneď zapojil do odporu proti ľudáckemu režimu, stáva sa príslušníkom odbojovej skupiny Obrana národa už od roku 1939. Ako notár sa dostal do problémov, kvôli svojim postojom (napr. vystupoval proti lampiónovému sprievodu k oslavám Hitlerových narodenín organizovaných miestnym učiteľom – veliteľom gardistov) a bol

Vojtech Bunda

preložený do Hrádku nad Váhom, kde pôsobil do roku 1942, kedy bol vyžiadany naspäť do Bošáce, lebo im chýbal schopný notár.

Po návrate sa naplno zapojil do odboja a vyhladli si ho aj odbojáři a antifašisti z českej strany, keďže blízko boli hranice. Pôsobil ako dôležitý člen skupiny VELA, ktorá presúvala z Protektorátu utečencov či už židovského pôvodu, politicky prenasledovaných alebo príslušníkov odboja. „Previedli niekoľko stoviek ľudí a bolo to možné tak, že môj otec ako notár mal dosah na žandársku stanicu. A vždy v dobe, keď sa mal prechod uskutočniť im povedal, že: ‚Chlapci tu sa teraz moc nemotajte!‘ A tí ľudia boli transportovaní cez hranicu do Nového Mesta nad Váhom, kde ich preberala ďalšia skupina.“

V okolí Bošáce a v oblasti Javoriny bola veľmi aktívna aj partizánska činnosť a zdržovali sa tu paradesantné skupiny, ktoré takisto potrebovali kontakt na domáci odboj. „Otec, keďže bol známy toho, čo sa tu všetko dialo za Slovenského štátu a neskôr aj za prítomnosti nemeckej okupačnej armády, ktorá sa tu objavila po období povstania, podával informácie partizánom. A čo bolo veľmi dôležité, mal nezastupiteľnú činnosť v tom, že chránil obyvateľstvo, ktoré bolo v dôsledku partizánskej činnosti dosť v podozrení u Nemcov. Ale on vzhľadom na to, že bol veľmi dobrý diplomat, mal veľmi dobrú rétoriku a veľmi dobre hovoril nemecky, tak to dokázal pred nemeckými veliteľmi zažehnať.“

Jeho odbojová činnosť, paradoxne, nebola doteraz ani po rokoch ocenená hlavne tam, kde najviac pôsobil, v Bošáci, kde pomohol svojou taktikou v tyle dobrými jazykovými znalosťami nemčiny, ruštiny a maďarčiny ochrániť Bošácu pred represáliami a možným zničením najmä po bojoch v Španí, kde boli aj obeť na životoch. Odbojová činnosť Vojtecha Bundu spočívala hlavne v jeho prístupe k informáciám, možnosti vydávania úradných dokladov a zabezpečovania zásobovania partizánskych skupín potravinami. Túto nebezpečnú ilegálnu činnosť vykonával tak, že si síce plnil svoje pracovné povinnosti, ale využíval všetky dostupné prostriedky k tomu, aby napomáhal odboju. Vykonával ju už od vzniku Slovenského štátu pre odbojovú skupinu Obrana národa, neskôr skupiny Vela a aj pre partizánske skupiny - Stalinovu brigádu a štáb práporu brigády Jána Žižka.

Podľa spomienok pamätníka bol jeho otec veľmi humánne založený a aj kvôli tomuto svojmu presvedčeniu bol ochotný ísť do

Miloš Bunda so sestrou a matkou

veľkých osobných rizík. Stále bol v podozrení a na muške nemeckej okupačnej moci a kolaborujúcich gardistov. Bol aj udaný a dvakrát u nich prebehla domová prehliadka Gestapom. „Prišli gestapáci vo vysokých čižmách, s brigadárkami na ktorých bola lebka. To pre decko bol šok a samozrejme aj mama veľmi ťažko prežívala tieto chvíle, lebo vedela o tej otcovej činnosti. To bol taký paradox, že on vybavil týchto ľudí legitimáciami, keďže to bola jeho kompetencia v rámci notárskeho úradu. A situácie vznikali často také kuriózne, že jeden večer sedel u otca Brunovský, ktorý bol po Dibrovovi veliteľom partizánskej brigády. No a druhý večer musel sedieť aj s veliteľom nemeckej posádky. Čím otec získal určitú ochrannú ruku a samozrejme bol natoľko opatrný, že sa mu nikdy nič pri tých prehliadkach nedokázalo.“

Po vojne Vojtech Bunda pokračoval v notárskej práci, ale všetko sa zmenilo po nástupe komunizmu. Ten mu skôr mal ako významnému odbojárovi zaručovať ďalší kariérny postup a funkcie. To však nebol prípad Vojtecha Bundu, ktorý sa po fašizme vyhranil aj voči komunizmu. Vo februári 1948 bol na vlastnú žiadosť uvoľnený z úradu. „Urobil jednu chybu, keď verejne sa vyznal, že: ‚Ja som bojoval proti totalite hnedej, nemôžem súhlasiť s červenou!‘ Tak to sa potom s ním začalo vliecť, začali sa robiť rôzne intervencie proti nemu. Potom to zašlo tak ďaleko, že on sa stretával so svojimi

spoluziakmi, kamarátmi a tak vznikla zámienka, že sa spoločujú proti republike.“

V roku 1956 bol Vojtech Bunda zatknutý spolu s Vincentom Pokojným, Vincentom Bohušom, Stanislavom Schusterom, Viktorom Čárskym a Jánom Kostihom, všetko právnikmi, notármi učiteľmi a s ľuďmi s ktorými mal priateľské či profesné styky už v minulosti. Mali byť členmi protištátnej skupiny a boli obvinení z velezrady s tým, že pripravovali štátny prevrat. Bol na nich vytváraný silný nátlak, aby sa k tomu priznali. „Jeho priatelia väčšinou podľahli po jednom či dvoch mesiacoch v komunistických väzeniach, ale otec bol veľmi tvrdý človek a on sa po sedemmesačnej vyšetrovacej väzbe k ničomu nepriznal.“

Situácia veľmi vplývala aj na rodinu a Miloš, vtedy maturant, to veľmi silno vnímal. „U nás robili domové prehliadky a keď ho zatkli, tri týždne u nás sedela skupina eštebákov, ktorí tam boli nielen cez deň, ale sedeli tam aj v noci! Ja som spal v izbe, kde pri mne sedeli dvaja eštebáci, ktorí si svietili a kúrili. Takúto prípravu na maturitu som mal. Mama spala so sestrou v druhej miestnosti, kde im eštebáci sledovali dvere. Keď sme ráno išli do školy, tak nás prezreli, aj keď sme sa vrátili zo školy, my sme vlastne boli väzni vo vlastnom byte.“

Čo považuje pamätník za obzvlášť odporné a nemorálne, bolo to že sa ho eštebáci snažili primäť k tomu, aby svedčili proti vlastnému otcovi. „Oni mi sľubovali, že nebudem mať problém, lebo som bol krátko pred maturitou a mal som aj podanú prihlášku na vysokú školu.“

Po maturite chodil aj na otcove súdne procesy, ktoré boli fraškou. „Bolo to zinscenované a oni boli odsúdení za velezradu, otec dostal trest asi na 10 rokov, samozrejme sa odvolal. Bol potom odvolací súdny proces v Prahe, kde som tiež vycestoval a bol som zvedavý ako to dopadne. A tá kultúra toho súdu bol úplne iná, komunistická, ale lepšia. Už sa to nekvalifikovalo ako velezrada a dokonca to vyzeralo, že ten trest by nemusel byť udelený. V pamäti mi utkvela hlavne obžaloba prokurátora, ktorý otca označil za nepriateľa pracujúceho ľudu, inteligenta odchovaného 1. československou buržoáznou republikou.“

Priťažila mu námietka MNV v Bošáci. V ich kádrových materiáloch, odoslaných v roku 1956 aj na ŠTB, bol označený za protisocialistický živel a dokonca za člena HG a HSLŠ, hoci spo-

lupracoval s významnými parti-
zánskymi veliteľmi ako generál
Dibrov či generál Brunovský
a ďalší. Nakoniec ho odsúdi-
li na 3,5 roka za spolčovanie
proti republike a konfiškáciu
majetku. Už predtým bol rodi-
ne zošáttnený mlyn. Väznený
bol vo vyšetrovacej väzbe
v Bratislave, keď prebiehalo
odvolacie konanie na Pankráci,
potom v Leopoldove a Ilave,
kde sedel s najhoršími kriminál-
nikmi, bol vystavený šikanova-
niu, ale sa aj spoznal s Jánom
Vojtaššákom. Po polovici trestu
mohol požiadať o podmienené
prepustenie s čím za ním šiel
aj syn Miloš. „Otec mi hovorí:
„Vieš ty za akých podmienok?
Že musím oľutovať, to čo som
urobil! To je prvá zásadná vec,
ktorú nemôžem akceptovať. Ja
som nič neurobil, ja som sa
k ničomu nepriznal a tu urobím takéto nepriame priznanie? A druhá
vec je, že musím podpísať spoluprácu s ŠtB. Ja si to dosedím!‘ A tak
si to odsedel do dňa a hodiny.“

Po prepustení z väzenia mohol Vojtech Bunda ako vysokokvali-
fikovaný človek vykonávať len podradné zamestnania. Bol robot-
níkom v záhrade, čo ho však bavilo, lebo to bol jeho koníček.
Neustále bol pod dohľadom ŠtB. Problémy mala aj ostatná rodina,
jej členovia sa stali doslova druhotriednymi občanmi. Po konfišká-
cii majetku museli platiť až do pádu komunizmu nájom vo vlastnom
dome. Milošov najstarší brat Vojtech mal problém s vydaním vysokoškolského diplomu, už len formálneho kroku po absolvovaní štátnic a obhajobe diplomovej práce. Druhý brat Róbert ako 16-ročný bez vedomia rodiny emigroval, čím jej ešte viac pritížil a neskôr žil v Austrálii. S bratom sa Miloš videl až po vyše 40 rokoch. Sestra Ema bola vylúčená z gymnázia.

*Vojtech Bunda so starostom Bošácej
pri oslave 90. narodenín.*

Milošovi sa ako triednemu premiantovi síce podarilo bez problémov zmaturovať, ale stratil možnosť vyznamenania pre zníženú známku zo správania, čo sa dozvedel pri odovzdávaní vysvedčenia a čo pamätníka dojíma aj po rokoch. Čo urobil a prečo ju dostal, sa dozvedel od riaditeľa školy. Bolo to na podnet ŠtB, ktorá to škole kázala s vykonštruovaným zdôvodnením že je v podozrení z napísania anonymného (!!!) výhražného listu na prokuratúru, aby prepustili jeho otca. Miloš bol prijatý na vysokú školu aj tam nastúpil, lebo ešte sa tam nedostalo, že jeho otec je vo väzení. Ale už po krátkom čase mu bolo povedané, že musí školu opustiť. Miloš sa bránil, ale dekan mu oznámil, že dostali dopis z jeho obce, že je nemysliteľné, aby syn človeka s protištátnym zmýšľaním študoval na vysokej škole. Miloš bol zo školy vylúčený, ale nevzdal sa, ako správny syn svojho otca písal odvolania na všetky úrovne. Konečné rozhodnutie mu prišlo z povereníctva školstva. Pamätník si ho pamätá dodnes. „Vysokoškolské štúdium je vám zakázané, nakoľko ste synom otca, ktorý bol proti ľudovodemokratickému zriadeniu a nie je v záujme tohto štátu, aby ste boli riadnym poslucháčom vysokej školy a požívali všetky výhody, ktorá naša spoločnosť vysokoškolským študentom poskytuje.“

Vyštedoval nadstavbovú priemyselnú strojnícku školu. Aj s tým mal problémy, ale odvolával sa na to že zákaz ma napísaný na vysokoškolské štúdium. Problém mal aj zo získaním adekvátneho zamestnania a rodina, hlavne počas otcovho väznenia mali existenčné starosti. Každý sa bál zamestnať syna politického väžňa. Nakoniec ho po prihovore jednej známej zamestnali ako robotníka, pracoval 5 rokov v autodielni. Spravil si aj výučný list v obore a druhú maturitu.

Neskôr si spravil aj zväračský kurz a potom robil dielenského konštruktéra. Na svoj osud rovnako, ako jeho otec nezatrpkol a podľa jeho vzoru sa nenechal pokoriť a hlavne si robil poctivo svoju prácu. Zaslúžil si aj pracovný postup, stal sa aj námestníkom technického riaditeľa, čo považoval do určitej miery za satisfakciu, lebo sa o to pričínil svojou pracovitosťou a vedomosťami a nie kompromismi s totalitnou mocou. Komunisti mu neustále hádzali polená pod nohy, napríklad nemohol vycestovať.

Veľmi ho, rovnako ako jeho otca, potešil pád komunizmu. Pamätník si otca veľmi váži a záleží mu na tom, aby sa na neho a jeho skutky nezabudlo. „Ja som si u otca vážil to a to som už ako

decko pochopil, že bol vždy na správnej strane. Nie pre výhody, pre nejakú kariéru, ale preto, že mal charakter. On bol veriaci katolík, ale konfesiou neriešil a bol demokrat aj v tomto smere. A on vlastne vždy stál na strane morálky, spravodlivosti a demokracie. A bol jeden z tých, ktorý vystupoval aj proti fašizmu aj proti komunizmu.“

Mladých ľudí varuje pred návratom totality v akejkol'vek forme: „Každá totalitná ideológia musí hlásať nenávisť, musí stavať jedných ľudí proti druhým. Na najhoršie vášne sa vždy klepe a rozsiera sa nenávisť voči druhému a potom rozumné veci idú bokom. Keď sa ľudia nespamätajú sklzu či už do takej istej totality ako bola, alebo do nejakej inej, jemnejšej a sofistikovanejšej. Ale mám nádej, budúcnosť vidím pozitívne, ja som optimista, ktorým som bol odjakživa.“

Článok vznikol vďaka spolupráci s Post Bellum

Štefan Ondirko

Michal Rol'ko

Štefan Ondirko sa narodil v Spišskom Štiavniku 24. januára 1928. Otec Štefan Ondirko sa v zložitom období 30. rokov a vysokej nezamestnanosti snažil uživiť rodinu rôznymi zamestnaniami, nakoniec sa usadili v Spišskom Podhradí, kde otec pracoval vo veľkomlyne. Matka Mária Ondirková rod. Gajanová sa starala o deti v domácnosti. Celkovo Štefan pochádzal spomedzi 9 detí. Do života rodiny zasiahlo nešťastie, keď sused podpálil svoj dom v dôsledku čoho vyhorela aj chalupa Ondirkovcov. V náročnom období sa otec snažil z pozostatkov starého domu a svojpomocne nakúpeného materiálu postaviť dom nanovo. Štefan spočiatku navštevoval ľudovú školu v Spišskej

